

Enni Heiskanen

ASUKASLÄHTÖINEN RAKENNUSSUOJELU

Tampereen Juhannuskylän kaksi puutaloa

Kandidaatintyö
Rakennetun ympäristön tiedekunta
Tarkastaja: Olli-Paavo Koponen
Tarkastaja: Iida Kalakoski
Toukokuu 2021

TIIVISTELMÄ

Enni Heiskanen: "Asukaslähtöinen rakennussuojelu: Tampereen Juhannuskylän kaksi puutaloa"

"Resident-centered architectural conservation: Two wooden houses in Tampere Juhannuskylä"

Kandidaatintyö

Tampereen yliopisto

Arkkitehtuuri

Toukokuu 2021

Arvokkaiden vanhojen kiinteistöjen suojeluun voi osallistua useita osapuolia kaupunkisuunnittelun instituutista poliittisiin päättäjiin ja museovirkatoimesta talon asukkaisiin. Rakennetun kulttuuriympäristön arvoa määriteltäessä ja arvioitaessa nousee usein esiin erilaisia intressejä ja arvoja. Tässä työssä tutkin rakennussuojelua asukkaan näkökulmasta. Millaisia keinoja asukkaalla on vaikuttaa rakennuksen suojeluun? Millainen on vuorovaikutus asukkaan ja muiden arvotustyötä tekevien osapuolten välillä? Miten media vaikuttaa keskustelun ja kiistan etenemiseen? Työssä keskityn tarkastelemaan näitä kysymyksiä Tampereella ajankohtaisen tapauksen valossa.

Tutkimuksessa perehdytään kirjoitushetkellä ajankohtaiseen tapaukseen Tampereen Juhannuskylässä, jossa kahden puutalon asemakaavamuutos- ja suojeluhakemus käynnistivät kokonaisen kaupunginosan uudelleen kaavoituksen. Asukkaiden lähtökohtaiset keinot suojella rakennuksiaan ovat rakennusoikeuden pienentäminen asemakaavassa sekä rakennusten suojelu asemakaavassa. Tutkimuksessa perehdytään näihin keinoihin sekä etsitään muista suomalaisista suojelukiistoista mahdollisia muita metodeja, joilla toivottuun lopputulokseen on päästy.

Työn käsittelyosa jakaantuu neljään päälukuun. Ensimmäisessä osassa esitellään tutkimuksen kannalta olennainen taustatieto Juhannuskylän tapauksen ymmärtämiseksi. Tapauksen yksi laukaiseva tekijä, asemakaavan ja tonttivuokran yhteys Tampereella, esitellään ensin, minkä jälkeen käsitellään Juhannuskylää alueena ja sen kulttuuriympäristöllistä arvoa. Toisessa osassa perehdytään kolmeen suomalaiseen eri aikoina tapahtuneeseen suojelutapaukseen, joissa asukkailla on ollut merkittävä rooli: Puu-Käpylä Helsingissä 1960-luvulla, Annikin kortteli Tampereella 2000-luvun alussa sekä Porin kuudes osa 2010-luvun alussa. Näiden tapausten kautta esitellään suojelukiistoihin liittyviä yhteneviä piirteitä, osapuolia, intressejä ja vuorovaikutusta asukkaan näkökulmasta. Kolmannessa käsittelyluvussa esitellään Juhannuskylän tapaus tarkemmin, sekä talojen historiaa ja nykytilaa. Viimeisessä käsittelyluvussa vedetään yhteen tapauksen piirteitä muihin edellä esitettyihin tapauksiin asukasvaikuttamisen näkökulmasta.

Työn tavoitteena on tutkia asukkaiden keinoja vaikuttaa asuinrakennustensa suojeluun ja asukkaiden suhdetta muihin suojeluun osallistuviin organisaatioihin. Työssä pohditaan asemakaavamuutoksen lisäksi muita mahdollisia keinoja toivotun lopputuloksen saavuttamiseksi analysoimalla kansalaisvaikuttamisen ja julkisuuden piirteitä rakennussuojelussa.

Tutkimus osoitti asukkaiden keinoiksi vaikuttaa rakennustensa suojeluun argumentoinnin viranomaisten käyttämällä kielellä, historiallisen arvon ja sosiaalisten aspektien korostamisen, julkisen keskustelun herättämisen ja hyvän yhteistyön asiantuntijoiden kanssa.

Avainsanat: rakennussuojelu, asemakaavoitus, rakennuskulttuuriperintö, kansalaisvaikuttaminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. LÄHTÖKOHDAT	2
2.1 Tontin vuokran ja asemaakaavan yhteys Tampereella	2
2.2 Juhannuskylä rakennettuna kulttuuriympäristönä	3
2.3 Tutkimuksen aineisto	4
3. SUOJELUKIISTOJEN PIIRTEITÄ	5
3.1 Osapuolet ja intressit	5
3.2 Argumentointi ja vuorovaikutus	7
3.3 Median rooli	10
3.4 Ajan yhteiskunnalliset ilmiöt	11
4. JUHANNUSKYLÄN KAKSI PUUTALOA	12
4.1 Talojen historia ja nykytilanne	12
4.1.1 Asunto Oy Erkkilän Aukee	13
4.1.2 Asunto Oy Aleksanterinkatu 11	15
4.2 Tonttien kaavatilanne	21
4.3 Asemakaavan muutoshakemus: katalyytti alueen kaavoitukselle	21
4.4 Osapuolien välinen vuorovaikutus	23
4.5 Media osana keskustelua	24
5. ASUKASVAIKUTTAMINEN JUHANNUSKYLÄSSÄ	25
6. YHTEENVETO	27
LÄHTEET	28
KUVALÄHTEET	31

1. JOHDANTO

Rakennusten suojelun puolesta ja vastaan puhuttaessa osapuolia löytyy niin rakennusalan asiantuntijoista, päättäjistä kuin alueen asukkaistakin. Kuka alueiden ja rakennusten kohtalosta on oikeutettu päättämään? Ketä suojeluprosesseissa kuunnellaan? Tässä tutkimuksessa lähestyn rakennussuojelua asukkaan näkökulmasta ja tutkin asukkaan keinoja saada äänensä kuuluviin.

Tutkimuksessa perehdyn kirjoitushetkellä ajankohtaiseen tapaukseen Tampereen Juhannuskylässä, jossa kahden puutalon asemakaavanmuutos- ja suojeluhakemus käynnistivät kokonaisen kaupunginosan uudelleen kaavoituksen (Sainio 2020). Työssä käsitelen Juhannuskylän rakennuskulttuurillista arvoa yleisesti sekä perehdyn tapauksen taloihin yksityiskohtaisemmin. Vertaan käynnissä olevaa prosessia muihin asukaslähtöisiin suojelutapauksiin Suomessa, tavoitteena löytää yhtäläisyyksiä ja mahdollisia hyödyllisiä metodeja sovellettavaksi. Tutkimus on toteutettu kirjallisuuskatsauksena.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia keinoja asukkailla on vaikuttaa asuinrakennuksensa suojeluun, sekä asukkaiden roolia suhteessa kaupunkisuunnittelun organisaatioon. Tutkimus rajautuu Tampereen erityistapaukseen, jossa suojelun pääkeinona on pienentää tontin rakennusoikeutta asemakaavassa. Työssä pohdin mahdollisia muita keinoja toivotun lopputuloksen saavuttamiseksi analysoimalla kansalaisvaikuttamisen ja julkisuuden piirteitä rakennussuojelussa.

2. LÄHTÖKOHDAT

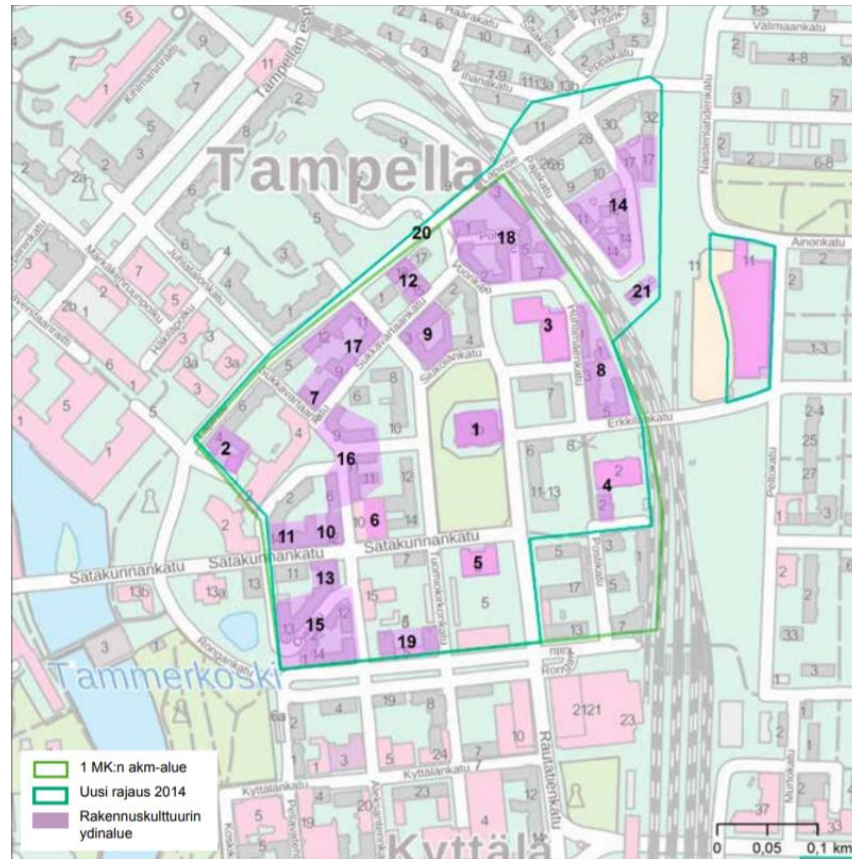
2.1 Tontin vuokran ja asemaakaavan yhteys Tampereella

Tampereella uusitaan vuosittain kunnan omistuksessa olevien tonttien vuokrasopimuksia. Vuokran hinta määräytyy asemakaavassa määritellyn rakennusoikeuden mukaan riippumatta siitä, onko rakennusoikeus käytetty tontilla kokonaan (Tampereen kaupunki 2019). Kaupunginvaltuuston 2018 hyväksymän Asunto- ja maapolitiikan linjauksen (Tampereen kaupunki 2018) mukaan sopimusta uusittaessa vuokrahinnan tulee vastata uusimishetken markkinahintaa. Vuokrasopimukset tehdään aina 50 tai 60 vuodeksi eteenpäin, minkä vuoksi vuokrahinta voi nousta kerralla moninkertaiseksi, kun maan arvo on vuosikymmeninä noussut merkittävästi. Käytäntö on herättänyt kaupunkilaisissa paljon keskustelua, ja aihe on ollut myös useaan otteeseen esillä mediassa vuosina 2017–2021. Vuokrahinnan nousun lisäksi keskustelua on herättänyt huoli vanhojen arvokorkeuksien säilymisestä (Kannisto 2020). Tontilla, jossa on asemakaavan mukaan enemmän rakennusoikeutta kuin nykyisellään on käytetty, on omistajalla mahdollisuus rakennuttaa tontille lisää. Tämä voi tarkoittaa vanhan rakennuksen purkamista ja uuden rakennuttamista tilalle, mikäli vanhaa rakennusta ei ole suojeltu asemakaavassa.

Vuonna 2020 tonttivuokrat nousivat jälleen paikallisuutisten otsikoihin, sillä uusittavia sopimuksia on paljon. Aamulehden uutisen (Vuorimäki 2020) mukaan 287 tontin vuokrasopimus uusitaan vuonna 2020. Yksi alueista, joita sopimusten uusinta koskee, on Juhannuskylän kaupunginosa Tampereen keskustassa. Kahden Juhannuskylän puutalon tontin vuokran on arvioitu nousevan yli kymmenkertaiseksi keväällä 2021 (Kannisto 2020). Talonyhtiöt kokivat tilanteen kohtuuttomaksi, ja jättivät asiasta kaupungille asemakaavan muutoshakemuksen vuoden 2019 lopussa. Tavoitteena oli leikata tontin rakennusoikeutta ja siten vuokran määrää, sekä suojella rakennukset (Kannisto 2020). Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan näitä kahta alueen puutaloa sekä niitä hallinnoivien talonyhtiöiden tekemän muutoshakemuksen taustoja, vaikuttimia ja seurauksia. Käsittelen tässä Juhannuskylän asukasvaikuttajina taloyhtiöitä, sillä yhtiöiden nimissä asiaa ovat asettuneet ajamaan hallituksen puheenjohtajat, jotka oletettavasti asuvat tai ovat asuneet taloissa. Taloyhtiöiden voidaan siten tulkita edustavan asukkaiden näkökulmaa.

2.2 Juhannuskylä rakennettuna kulttuuriympäristönä

Juhannuskylän kaupunginosa sijaitsee Tampereen keskustassa Tammerkosken itäpuolella. Alue rajautuu pohjoisessa Lapintiehen, idässä junarataan ja etelässä Rongankaatuun (Kuva 1).

Kuva 1. Juhannuskylä ja sen rakennuskulttuurin ydinalue (Pirkanmaan liitto 2016).

Juhannuskylä koostuu historiallisesti kerroksisesta rakennuskannasta. Alueella on 1900-luvun alussa rakennettuja jugend-tyylisuunnan kivitaloja, matalia klassistisia puutaloja, ja 1970 ja -80-luvun moderneja lamellikerrostaloja (Tampereen kaupunki 2020b). Alueella on osin ruutukaavasta poikkeava Lars Sonckin laatima asemakaava, minkä ansiosta alueen katutilalla on omaleimainen tunnelma erilaisine näkymäpäätteineen. Asemakaavassa on nähtävissä Sonckin ajatus kylän rakentumisesta kirkon ympärille. Kirkko on merkitty kuvassa 1 numerolla 1. (Pirkanmaan liitto 2016, s. 158)

Pirkanmaan maakuntavaltuusto on hyväksymässään maakuntakaavassa 2040 merkinnyt Juhannuskylän maakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (Pirkanmaan maakuntavaltuusto 2017). Maakuntakaavaan liittyvässä erillisraportissa (Pir-

kanmaan liitto 2016) nostetaan esiin alueen arvoiksi rakennusten arkkitehtuuri, mitta-kaava ja massoittelu, 1900-luvun alkupuolen tamperelaisen kaupunkikuvan eheä ilmentäminen, katunäkymät sekä tuomiokirkko kokonaistaideteoksena.

Museoviraston on määrittänyt valtioneuvoston hyväksymät kriteerit rakennettujen kulttuuriympäristöjen valtakunnallisen merkittävyyden arvioinnille (Museovirasto 2009). Kriteereissä mainitaan muun muassa ajallisesti monikerroksisten vaiheiden ilmentäminen, kohteen säilyminen rakentamisaikaista tilaansa ilmentäen ja kohteen esimerkillinen tapa ilmentää Suomen historian ja rakentamisen osa-alueita. Näiden voidaan katsoa toteutuvan Juhannuskylässä useammankin korttelin kohdalla.

2.3 Tutkimuksen aineisto

Tutkimusaineisto koostuu kirjallisuudesta ja lehtikirjoituksista. Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on taustoittaa kaavoitus- ja suojelukiistojen tyypillisiä osapuolia, intressejä ja argumentointitapoja. Kirjallisuuden avulla analysoidaan myös median ja julkisuuden roolia suojelukiistojen kulkuun. Uutisoinnin kautta analysoidaan aiheen herättämää keskustelua kaupunkilaisissa, päättäjissä ja tarkasteltavan tapauksen osallisissa, sekä median roolia tapaukseen.

Tutkimuksessa käytetään kirjallisuutta muista suomalaisista kaavoitus- ja suojelutapauksista, joissa asukkailla on ollut tärkeä rooli. Tapauksia verrataan tutkimuskohteena olevaan prosessiin, todetaan yhtäläisyydet ja merkittävät erot, sekä pohditaan mahdollisuuksia soveltaa hyödyllisiksi havaittuja metodeja tutkimustapauksen tulevaisuudessa.

3. SUOJELUKIISTOJEN PIIRTEITÄ

Tarkastelen tässä tutkimuksessa rakennussuojeluprosessien piirteitä kolmen suomalaisen suojelutapauksen kautta. Valitsin tarkasteluun tapaukset, joissa asukkailla on ollut merkittävä rooli: Puu-Käpylä Helsingissä 1960-luvulla, Annikin kortteli Tampereella 2000-luvun alussa sekä Porin Kuudes osa 2010-luvun alussa.

Helsingin Puu-Käpylän suojelu 1960-luvulla on muodostunut suomalaisen modernin rakennussuojelun symboliksi. Vuonna 1960 julkistettu alueen asemakaavasuunnitelma, jossa 1920-luvun puutarhakaupunki oli kaavoitettu modernististen ihanteiden mukaan uudisrakentamiselle, herätti julkisen keskustelun ja yltyi kiistan mittakaavoihin. Keskusteluun osallistui kulttuuriympäristön asiantuntijoita, poliitikkoja ja asukkaita. Voimakkaan julkisen mediakeskustelun ja kansalaisaktiivisuuden seurauksena koko asuinalue suojeltiin. (Kivilaakso 2017.) Annikinkadun kortteli on 1900-luvun alussa rakennettu umpipihainen puutalokortteli, jota uhkasi 1980-luvun lopulla purkaminen modernin kerrostalorakentamisen tieltä. Asukkaiden järjestäytyneen ja kollektiiviseen toiminnallisuuteen pohjautuneen kansalaisvaikuttamisen seurauksena kortteli suojeltiin 2001. Tapauksen erityispiirteinä voidaan mainita asukkaiden pyrkimys vakiinnuttaa asemaansa kaavasuunnittelun prosessissa. (Lehtonen 2013.) Porin Kuudennen osan suojelukaava vuonna 2012 puolestaan syntyi viranomaisten ja asukkaiden yhteisestä tahtotilasta, vaikkakin osapuolten lähtökohdat arvotukseen olivat erilaiset. Porin Kuudes osa on yksi laajimmista 1800-luvun lopulta säilyneistä puukaupunkialueista. (Karhunen 2014.) Puu-Käpylä ja Porin Kuudes osa ovat määritelty valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöiksi (RKY 2019).

Olen nostanut tähän lukuun tapauksissa esiintyneitä osapuolia, intressejä, argumentoinnin perusteita ja osapuolten välisen vuorovaikutuksen piirteitä etenkin asukkaiden näkökulmasta. Lisäksi pohdin julkisuuden ja median roolia sekä ajan ilmiöiden ja ilmapiirin vaikutuksia suojelukeskusteluihin.

3.1 Osapuolet ja intressit

Rakennetun kulttuuriympäristön arvottamisen yhteydessä nousee esille erilaisia näemyksiä ja jopa vastakkainasetteluja, sillä osapuolia on useita, ja jokaisella on erilainen taustansa ja intressinsä suhteessa arvotettavaan kohteeseen. Suomen Maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:n mukaan kaavoitusprosessin osalliset ovat niitä, ”joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, sekä viranomaisia

ja yhteisöjä, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään.” (Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132). Lain määritelmän mukaan kuka tahansa osalliseksi itsensä kokeva voi olla osallinen. Käytännössä kuitenkin keskusteluun osallistuminen ja uskottava argumentointi vaatii riittävästi tietoa käsiteltävästä asiasta.

Tyypillisesti suojelukeskusteluun osallistuvat kulttuuriympäristön asiantuntijat, erilaiset viranomaistahot, maanomistajat, poliittiset päättäjät ja alueen asukkaat ja muut yksityishenkilöt, joilla on mielipide alueen tulevaisuudesta ja kiinnostusta osallistua keskusteluun. Puu-Käpylän suojelutapauksessa keskeisimmiksi mielipidevaikuttajiksi Kivilaakso (2019, 73) nostaa alueen suojelun kannalle asettuneet arkkitehtuurin, kaupunkisuunnittelun ja kulttuuriperinnön asiantuntijat. Hän lukee tähän joukkoon muun muassa arkkitehteja, historioitsijoita, museoviraston sekä akateemisen yhteisön. Asiantuntijoiden lähtökohta ja intressi oli levittää tietoa ja kannustaa rakennetun ympäristön vaalimiseen, kohottaa alueen arvostusta ja sitä kautta vaikuttaa kaavoitukseen. Yleisesti kulttuuriympäristötyön tarkoituksena on tukea rakennetun ympäristön monimuotoisuutta, pidentää rakennusten luonnollista elinkaarta ja ympäristön kehittäminen olemassa olevaa ympäristöstä huolehtien ja täydentäen (Kivilaakso 2019, 11–12). Suomen museolain (Museolaki 11.11.2005/877) mukaan museon viranomaistoiminnan tulee ylläpitää ja vahvistaa kansalaisten ymmärrystä kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään. Museoiden rooli osana kulttuuriympäristötyötä liittyy siten myös rakennussuojeluun. Museoilla on valmius perustella ympäristöön liittyviä arvoja sekä tuottaa ja tallentaa siihen liittyvää tietoa. Museoitoimen lausuntoja annettiin tarkasteltujen kaavakiistojen yhteydessä suojelua puoltavien näkökulmien tueksi.

Rakennetun kulttuuriympäristön päätöksenteko perustuu kansainvälisiin, kansallisiin ja alueellisiin sopimuksiin ja strategioihin (Karhunen 2014, 119). Suomen maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL 1999) säätelee maankäytön suunnittelujärjestelmästä, johon kuuluu alueidenkäyttötavoitteet, maakuntakaava, yleiskaava ja asemakaava. Tämän järjestelmän eri osioissa valta jakautuu valtion ympäristöhallinnon, alueorganisaatioiden ja kuntien kesken. Tämän tutkimuksen viitekehyksessä asemakaavan osapuolet ovat keskeisessä tarkastelussa. Asemakaavojen laatimisesta vastaa tyypillisesti kaupunkisuunnitteluvirasto ja hyväksymisestä kaupungin valtuusto. Päätöksenteon eri vaiheissa voivat toimia myös kaupungin rakennettuun ympäristöön perehtyvät lautakunnat. Päätävissä elimissä intressit juontuvat kaupungin strategiasuunnitelmista. Tampereen Asunto- ja maapolitiikan linjauksessa 2018–2021 (Tampereen kaupunki 2018) nostetaan esille muun muassa tavoitteiksi väestökasvuun varautumisen, kustannusten ennakkoinnin ja optimoinnin, täydennysrakentamisen, kohtuuhintaiset asumisedellytykset ja kestävän asumisen edistämisen.

Maankäyttö- ja rakennuslaki velvoittaa asukkaiden osallistamisen kaavaprosessiin. Lain mukaan jokaisella asianosaisella on ”mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asiasta”. Lain tulkinta ja toteutuskeinot ovat kunkin kunnan kaupunkisuunnittelutoimen vastuulla, minkä vuoksi käytännöissä on eroja. Karhunen ja Kivilaakso toteavat tutkimuksissaan Suomessa yleisesti olevan käytössä minimiosallistamisen malli, jossa yleisötilaisuudet ovat luonteeltaan virkamiesvetoisia tiedotustilaisuuksia ja kieleltään teknisiä. Asukkaiden osallistuminen tarkasteltavissa tapauksissa onkin ollut heistä itsestä lähtöistä kansalaisaktivismia tai asiantuntijoiden kanssa yhdessä toivotun tuloksen eteen työskentelyä.

3.2 Argumentointi ja vuorovaikutus

Suojelun puolesta ja vastaan esitetään erilaisiin taustatietoihin ja arvoihin perustuvia argumentteja. Puu-Käpylän tapauksessa Kivilaakso tunnisti ja nimesi perustelujen taustadiskursseiksi historiallisen merkityksen-, puutteiden ja huonokuntoisuuden-, viihtyisän kaupungin-, kiistanalaisten korjauskustannusten-, yhteiskunnallisen merkittävyyden- ja vallankäytön diskurssit.

Puu-Käpylän esimerkki osoittaa, miten historian avulla voidaan perustella suojelua puoltavia näkemyksiä. Historiaan viittaamalla voidaan antaa asioille merkitys ja vahvistaa siten niiden säilymisen perusteita. Puu-Käpylän tapauksessa kirjoituksissa viitattiin rakennusten ja alueen syntyhistoriaan sekä tunteisiin vetoavin ilmaisin, että hillityn informatiivisesti. Asukkaat ja tarinat heistä ovat yksi esimerkki tunteisiin vetoavista historian viittauksista. Niissä korostettiin asukkaiden roolia ahkerina alueen kotoisan tunnelman rakentajina. Historian käytössä Kivilaakso toteaa olevan tiedostettu tai tiedostamaton pyrkimys jonkin ajan idyllin mielikuvan luomiseen.

Suojelua vastakkain asettuvat esittivät argumentteja rakennusten kunnostustarpeesta, saneerauksen korkeista kustannuksista sekä peräänkuuluttivat kehitystä ja nykyajan tarpeita vastaavia ratkaisuja. Uudisrakentamisen ja säilyttämisen vastakkainasettelussa perustelut tänä päivänä kääntyvät usein kustannuksiin. Puu-Käpylän tapauksessa Kivilaakso toteaa päätösten perustaksi tarvittavan taloudellista hyötyä esittävä tietoa, vaikka historialliset arvot olisivat tiedossa. Puu-Käpylässä saneeraussuunnitelma osoittautuikin uudisrakentamisen suunnitelmia edullisimmiksi, minkä voidaan tulkita olleen yksi uskottavista argumenteista suojelun puolesta päättäjien suuntaan.

Kivilaakso havaitsi Puu-Käpylän asiantuntijaviestinnässä ajalle edistyksellistä holistista lähestymistä rakennettuun ympäristöön ja sen arvottamiseen. Perinteisten luokittelevien

ja rationaaliseen totuuteen pyrkivien rakennuskulttuuri-inventointien rinnalla kuunneltiin tunnearvoihin perustuvia näkökulmia. Puu-Käpylässä viihtyisyyden koettiin muodostuvan yhtäältä konkreettisista elementeistä, kuten rakennusten, asemakaavan ja yhtenäisen vihersuunnitelman harmonisesta kokonaisuudesta, toisaalta käpyläläisen elämäntavan ja menneisyyden tarinoiden luomasta vahvasta paikallisidentiteetistä. Kivilaakso (2017, 182) tuo esiin paikallisidentiteetin merkitystä suojelukeskustelun argumenttina toteamalla: ”Mikäli päämääränä on rakennusperinnön aineellisen ulottuvuuden jatkuvuuden takaaminen, on historiatietoisuudesta syntyvän paikallisidentiteetin tukeminen ensiarvoisen tärkeää – jossain määrin arvottamisessa, mutta erityisesti rakennusperinnön arvoista suurelle yleisölle puhuttaessa”.

Asukkaiden näkökulmasta auktoriteeteista on sekä hyötyä, että haittaa riippuen siitä, kohtaavatko auktoriteettien näkemykset asukkaiden kanssa vai eivät. Käpylän tapauksessa asukkaat perustelivat näkemyksiään hyödyntäen suojelua puoltaneiden asiantuntijoiden argumentteja, ja puolestaan vastakkaisia mielipiteitä kuultaessa asiantuntijoita syytettiin ruohonjuuritason tiedon puutteesta (Kivilaakso 2017, 150). Kivilaakso nostaa esiin rakennetun kulttuuriperinnön arvotukseen liittyvän ongelmalista vallankäyttöä, joka liittyy laajempaan yhteiskunnalliseen ilmiöön, jonka ytimessä on asiantuntijuuden arvostuksen aleneminen suuren yleisön keskuudessa (Kivilaakso 2017, 11–12). Kivilaakso pitää kulttuuriympäristötyön ytimenä asiantuntijoiden halua tarjota tietoa parempien ja kansalaisten etua ajavien poliittisten päätösten edistämiseksi. Hän korostaakin tutkimuksessaan asiantuntijaviestinnän kehittämistä siten, että se on yleistajuista ja perustuu kansalaisten kanssa yhdessä kulttuuriperinnön määrittämiseen pelkän asiantuntijoilta ulospäin suunnatun tiedottamisen sijaan. Suurelle yleisölle rakennussuojelun teoreettinen pohja ja tarkoitus voi tuntua vieraalle, jos siitä kommunikoidaan ainoastaan alalle kouluttautuneiden termistöä ja kieltä käyttäen. Kivilaakso mainitsee helposti syntyvän väärinkäsityksen, että suojelulla pyritään pitämään rakennettu ympäristö muuttumattomana tässä ajassa elävien kustannuksella. Kivilaakso ehdottaa asiantuntijoiden ja median yhteistyötä: asiantuntija tarjoaa medialle mielenkiintoisia aiheita julkaistavaksi, ja puolestaan asiantuntijan tieto tulee kuuluviin myös oman ammattikunnan ulkopuoliselle yleisölle. Kivilaakso analysoi tutkimuksessaan aikalaismedian julkaisemia kirjoituksia, joissa hän toteaa asiantuntijoiden ja kansalaisten äänen yhdistyneen erinomaisesti omista lähtökohdistaan yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.

Päämäärien tavoittamiseksi osapuolien täytyy sopeuttaa tiedon esittämisen tapoja tulelakseen kuulluksi. Pauliina Lehtonen (2013, 190–201) havainnoi tutkimuksessaan kolme kansalaistoimijoiden uskottavuuteen vaikuttavaa tekijää: tiedon tilanteenmukainen tul-

kinta, tiedon esittämisen tavat ja toimijoiden tunnistaminen. *Asukaslähtöisen tiedon soveltaminen* hallinnon rationaalsiin tietokäytäntöihin voi olla haastavaa, ja toisinpäin. Annikin korttelin tapauksessa asukkaat sovittivat yksityiskohtaista ja kokemuspohjaista tietoaan kaupunginhallinnon käytäntöihin. Lehtosen mukaan teknirationaalisella tiedolla on kaupunkipolitiikassa kokemuksellista tietoa legitimiimpi asema. Tilastollisella tiedolla asukastiedon täydentäminen osoittautui hyväksi keinoksi yhteisen kielen muodostamiseksi. Puu-Käpylän tapauksessa vastaavaa argumentointikeinoa hyödynnettiin Teknillisen yliopiston toteuttamassa puutaloalueen saneeraussuunnitelmassa, jolla osoitettiin korjaamisen olevan taloudellisesti edukkaampaa kuin uuden rakentamisen (Kivilaakso 2017, 52). Molemmissa tapauksissa asukkaat ovat siis olleet halukkaita omaksumaan vallan kieltä oman tavoitteensa ajamiseksi.

Lehtosen mukaan asukkaat tarvitsevat *tiedon esittämisen keinojen hallintaa*. Hän nimittää kolme tapaa: tarinoiden käyttäminen, performatiivinen toiminta ja teknologiset välineet. Tarinoiden vaikuttavuudesta on näyttöä niin Puu-Käpylän, Annikin korttelin kuin Porin Kuudennen osankin tapauksissa. Tarinat luovat ihmislähtöistä ja samaistuttavaa kuvaa paikasta, rakennuksista ja alueen elämäntyylistä. Mielikuvilla ja vahvalla narratiivilla voi olla suuri merkitys isomman yleisön mielipiteen muodostumisessa. Tarinallisuudessa tiedon välittäminen ei perustu välttämättä rationaaliseen argumentointiin, vaan pääpaino on aineettoman kulttuuriperinnön välittäminen ja sen kautta alueen arvottaminen. Performatiivisen toiminnan vaikuttavuudesta hyvänä esimerkkinä toimii Annikin korttelin tapaus. Asukkaat tuottivat julkisia korttelitapahtumia ja toivat julkisen toiminnan kautta tiettäväksi asuinalueensa ja yhteisönsä elämäntapaa ja arvoja. Julkisesti osallistava lähestyminen toimi yleisön ja siten asukkaiden argumenttien tukijoiden keräämiseen. Teknologisia välineitä, kuten visualisointeja, karttoja ja valokuvia, käytettiin tapauksissa asukastiedon havainnollistamiseen. Välineet tarjosivat kaupungin ja asukkaiden välille yhteisen tiedon käsittelyn alustan, jota molemmat osapuolet kykenivät tulkitsemaan omista lähtökohdistaan.

Toimijoiden tunnistamisen merkityksellä Lehtonen tarkoittaa asukkaiden tarvitsevan keinoja tulla tunnistetuksi uskottavana ja legitimiinä toimijana. Keinoja voivat olla järjestäytyminen yhdistykseksi, joka päätäntäelimien rinnalla nähdään demokraattisen järjestäytymisen myötä uskottavana, julkisuuden kautta tunnistettavan toimijan statuksen saaminen tai tarinoilla yleisön samaistumisen kautta tuoma tunnustus.

Asukkaiden ja muiden suojelukaavoitukseen osallistuvien vuorovaikutuksessa on vielä kehitettävää, vaikka nykyään tavoitellaankin enemmän keskustelevuutta pelkän asiantuntijätiedon soveltamisen sijaan (Kivilaakso 2017, 70–71). Kaupunkisuunnittelussa toivoisi näkevän enenevässä määrin Puu-Käpylän esimerkin mukaista asiantuntijoiden ja

asukkaiden välistä yhteistyötä erityyppisen tiedon yhdistelemisessä ja valjastamisessa yhteisen tavoitteen eteen. Karhunenkin korostaa asukkaiden niin kutsutun hiljaisen tiedon merkitystä, ja esittää sen olevan pohja kestävään rakennussuojeluun. Hän peräänkuuluttaa mietiskelevää ajattelua laskennallisen ajattelun rinnalle. Sekä Karhunen, että Kivilaakso toteavat ihmisten toimivan sellaisten asioiden puolesta, jotka koetaan arvokkaiksi. Kivilaakson mukaan asukkaita tulisi kannustaa ja tukea pitämään huolta asuinympäristöstään, sillä ”vain jatkuva käyttö, hoito ja huolenpito säilyttävät ympäristöä”. Asukaslähtöisyys rakennussuojelussa suojelee lähtökohtaisesti yhteisön omakseen kokemaa rakennettua ja aineetonta kulttuuriperintöä.

3.3 Median rooli

Kaikissa kolmessa tarkastellussa tapauksessa medialla ja julkisuudella on ollut merkittävä rooli ensisijaisesti asukkaiden äänen saattamisessa suuremman yleisön kuultavaksi. Asukkaiden näkemyksiä on esitetty toimittajien referoimana, asukkaiden itsensä kirjoittamien mielipidekirjoitusten sekä julkisen tapahtumatoiminnan kautta (Kivilaakso 2017; Lehtonen 2013). Annikin korttelin tapauksessa asukasyhteisö järjesti itse aktiivisesti tapahtumia, joissa korttelin yhteisöllinen henki ja säilyttämisen kannalta arvokas ympäristö esiteltiin julkisuuteen osallistujien omien kokemusten kautta. Mediajulkisuuden myötä saatiin kannatusta suojelupäätökselle ja korttelin status kulttuuritoimijana vahvistui.

Kivilaakso (2019, 79–80) pohtii median roolia demokratian toteutumisen kannalta. Hän toteaa median muodostavan kahtaalle jakautuvan julkisen tilan: yhtäältä media on norminmukainen muodollinen tiedonlevittäjä, joka toimii politiikan, lakien ja talouden ehdoilla, ja toisaalta media toimii kansan äänenkantajana. Kulttuuriympäristöön liittyvistä muutosaikeista keskustelua käydään usein vastakkainasettelujen kautta. Median on helppo tarttua asetelmaan, ja korostaa eri osapuolien vastakkaisia näkemyksiä. 2010-luvulla yleistynyt lehdistön ja sosiaalinen median tapa nostaa herkästi esiin äärimmäisiä näkemyksiä nettimedian kilpaillessa lukijoista on myös yksi mahdollinen syy kiistojen saamalle mediatilalle. Kivilaakso näkee tärkeänä kaupunkisuunnittelusta puhuttaessa ääripäiden korostamisen sijaan pyrkimyksen rakentavaan keskusteluun, jossa mahdollisimman moni näkökulma tulee kuulluksi ja huomioiduksi myös päätöksen teossa. Tällainen ihanteellinen tilanne on haastava saavutettava, sillä mediatutkimuksessa esiin nousee muun muassa ihmisten kiinnostus konflikteihin, minkä vuoksi vastakkainasettelu voi toimia journalistisena tehokeinona (Meikle 2009).

Median puolueellisuudelta on vaikea välttyä, minkä seurauksena eniten ja painokkaimmin esitetyt näkökannat päätyvät yleisön tietoon. Kivilaakson tutkimassa aineistossa Puu-Käpylää käsittelevät mediatekstit sisälsivät paljon tunteisiin vetoavia sanavalintoja. Kirjoittaja on pyrkinyt näin koskettamaan lukijaa ja välittämään suojelua puoltavia ajatuksia lukijalle. Yksi tunteisiin vetoava argumentointitapa aineistossa oli asukkaiden kokemuksen korostaminen. Lukijassa on pyritty herättämään empatiaa ja eläytymistä asukkaiden kuvaelmiin Puu-Käpylästä hyvänä asuinympäristönä. Median rooli asukaskuvauksien esiintuojana suojelutapauksissa voi olla siten merkityksellinen yleisen mielipiteen muodostumisen kannalta.

3.4 Ajan yhteiskunnalliset ilmiöt

Suojelukeskustelut ilmentävät aina aikansa ilmiöitä ja arvoilmapiiriä. Tarkasteltavista tapauksista Puu-Käpylän tapaus ilmentää 1960-luvun Suomen sodanjälkeistä jälleenrakentamisen ilmapiiriä. Vanha rakennuskanta koettiin taantumuksen ja köyhyyden symbolina, ja purkuvimman myötä useita puukaupunkeja hävitettiin. Samaan aikaan asennoituminen ympäristökysymyksiin ja asuntopolitiikan sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen oli muuttumassa 1960-luvun vasemmistolaisten arvojen nousun myötä. (Kivilaakso 2017, 55.) Vastaavien aatteiden ilmapiiriä on havaittavissa tänä päivänä 2020-luvun Suomessa. Kiihtyvän ympäristökriisin keskellä olemassa olevan säilyttäminen, hyödyntäminen ja paikalliseen kehittämiseen keskittyminen on arvo, jonka puolesta kuulee enemissä määrin puheenvuoroja niin arkkitehtuurin ammattikunnan keskuudessa, kuin mediankin kautta. Samaan aikaan kaupunkien väkiluvut kasvavat kiihtyvää vauhtia palvelujen keskittyessä suurempiin kuntiin, aiheuttaen kaupungeille painetta tiivistää kaupunkirakennetta ja tarjota sosiaalisesti kestävää asumista kustannustehokkaasti. On siis ymmärrettävää, että suojelukeskustelut sisältävät tänäkin päivänä kiistan piirteitä, kun osapuolet luovivat usean osin ristiriitaisen tavoitteen keskellä.

4. JUHANNUSKYLÄN KAKSI PUUTALOA

4.1 Talojen historia ja nykytilanne

Kaupunkirakennetta tiivistettiin Tampereella 1970- ja 1980-luvuilla ja iso osa puutaloista purettiin modernien kerrostalojen tieltä. Erkkilän Aukee ja Aleksanterinkatu 11 ovat säilyneet alueensa ainoina muutaman muun puutalon joukossa, ja muodostavat tällä hetkellä ajallisesti eheää katukuvaa Aleksanterinkadun molemmin puolin. Kuva 2 havainnollistaa, kuinka talot erottuvat 1920-luvun puuasuintalorakentamisen edustajina muuten korkean tiilirakentamisen ja modernin elementtikerrostaloalueen keskellä.

Kuva 2. Tapauksen kaksi puutaloa: Asunto Oy Aleksanterinkatu 11 (keskellä) ja Asunto Oy Erkkilän Aukee (vasemmalla) (Repo 2020).

Asemakaavamuutoshakemusta varten molemmat asunto-osakeyhtiöt ovat tilanneet talojensa rakennushistorialliset selvitykset, jotka laati Nyman Arkkitehdit Oy vuonna 2020. Tässä tutkimuksessa esitelty tieto rakennusten historiasta, muutoksista ja nykytilasta perustuu pääosin näihin rakennushistoriallisiin selvityksiin, sekä selvityksissä käytettyihin lähteisiin.

Taloja yhdistää useat tyypilliset 1920-luvun Suomen puurakentamisen tyyli-ihanteet. Molemmat rakennukset noudattelevat uusklassismin symmetriaperiaatetta ja ovat tyyliltään

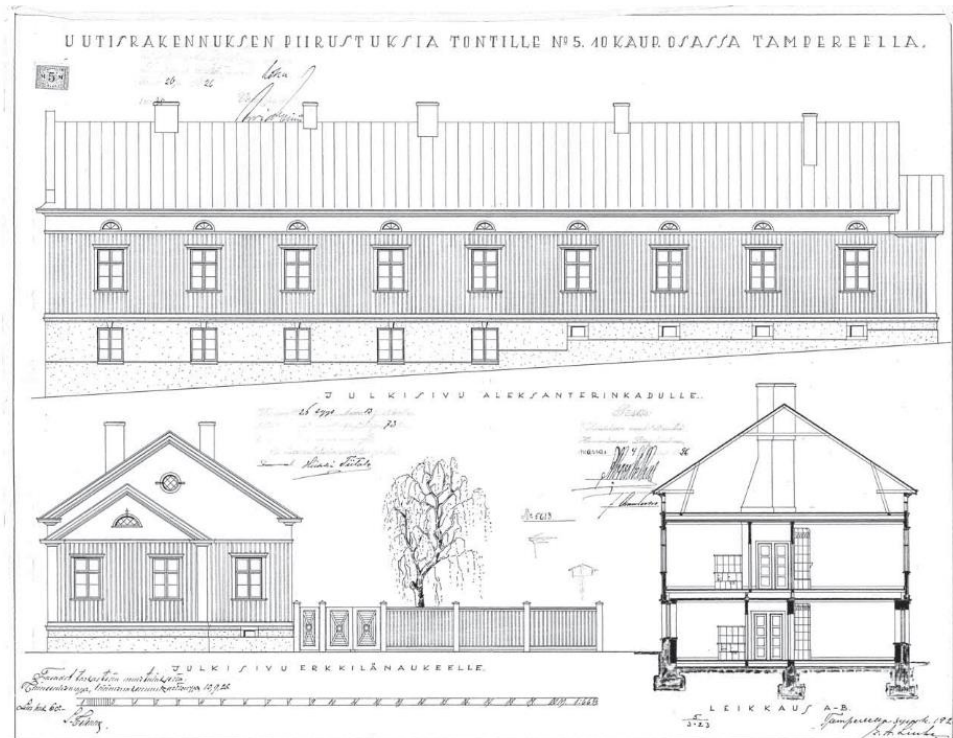
hillittyjä ja geometrisia. Asuinhuoneiden ikkunat ovat ajalle tyypillisiä pieniruutuisia 6- tai 9-jakoisia pystyikkunoita ja ullakko- ja kellarikerroksissa yksiruutuisia tai puoliympyrän muotoisia pieniä ikkunoita. Molempien talojen ensimmäisen kerroksen julkisivut ovat keltaiseksi maalattua pystylaudoitusta, jonka erottaa kivisokkelista ja ullakkokerroksesta valkeaksi maalattu vaakalauta ja tippalista. Asuntojen sisäänkäyntiovien ylle molemmissa taloissa on rakennettu koristeelliset katokset. Molempien pihojen alkuperäisissä suunnitelmissa ja toteutuksissa ovat olleet myös puiset aidat, joissa on porttikulku sisäpihalle.

Rakenneteknisesti talot ovat myös hyvin toisiaan vastaavat. Molemmat ovat hirsirakenteisia, betoniperusteisia ja vesikaton kannatinrakenteena on käytetty 1920-luvulla yleistä niin kutsuttua ruotsalaista kattotuolia. Osa kellarikerrosten kantavista väliseinistä ja talouskellarin sisäseinät muurattiin tiilestä, kuten rakennusosien väliset palomuurit. Molempien talojen kellari- ja ullakkotilat ovat alun perin olleet kylmää säilytystilaa. Ne ovat toimineet puulämmiteisin talon puusuojana, ja niihin on sijoitettu pyykinpesu- ja kuvaus-tilat. (Nyman Arkkitehdit Oy 2020a; Nyman Arkkitehdit Oy 2020b.)

4.1.1 Asunto Oy Erkkilän Aukee

Asunto Oy Erkkilän Aukee on vuonna 1926 E. A. Liuhan suunnittelema yksikerroksinen yhdeksän asunnon harjakattoinen puutalo. Talo sijaitsee Aleksanterinkadun ja Pellavatehtaan kadun kulmauksessa, johon se rakennettiin vuonna 1927. Rakennus on tyypillinen aikaansa edustava uusklassistinen puutalo, joita rakennettiin Juhannuskylän alueelle paljon 1920-luvulla helpottamaan kasvavan tehdaskaupungin asuntopulaa. Samassa korttelissa on historiallisesti merkittäviä 1920-luvun tiilirakennuksia, kuten Bertel Strömmerin ja Vilho Kolhon suunnittelema Keskuskeittiön talo, Bertel Strömmerin suunnittelema Pellavatehtaan katu 7:n asuinkerrostalo ja Veikko Kallion suunnittelema Karhuapteekin talo. Nämä rakennukset ovat voimassa olevassa asemakaavassa suojeltu merkinnällä sj-1. Kortteli onkin yksi harvoista alueen kortteleista, jotka ovat säilyneet rakennuskannaltaan samana jo 1930-luvulta asti.

Rakennus toteutui pääosin alkuperäisten suunnitelmien mukaan. Kuvan 3 piirustusote havainnollistaa julkisivujen uusklassistista symmetriaperiaatetta etenkin ikkunoiden osalta. Tontin pohjoispäädyssä Erkkilänkadun puolella on muuta rakennusmassaa kaapeampi ja matalampi osa. Tontin korkeuserojen vuoksi sisätilat asettuvat eri tasoihin: kolme eteläisintä asuntoa sijaitsee pohjakerroksessa samassa tasossa kuin pohjoispäädyn maanalaiset kellaritilat.

Kuva 3. E. A. Liuhan alkuperäisiä piirustuksia: julkisivu Aleksanterinkadulle ja Erkkilänkadulle sekä leikkauspiirros (Nyman Arkkitehdit Oy 2020a).

Taloon on tehty kunnostuksia aina tarpeen vaatiessa. Ulko-ovet vaihdettiin 1970-luvulla tai 1980-luvun alussa, julkisivulaudoitus ja ikkunat on uudelleen maalattu vuosina 1995 ja 2018 alkuperäisiä sävyjä mahdollisimman hyvin jäljitellen ja katon pellitykset on uusittu vuonna 2012. Sähkö- ja LVI-päivityksiä on tehty 1970-, 1990- ja 2010-luvuilla. Yhteistiloja on päivitetty vastaamaan käyttäjien tarpeita, kuten taloyhtiön pesutuvan muutos saunasastoksi. Asuntoja on myös laajennettu ullakolle vuosina 2013 ja 2018–2019. Laajennukset on tehty puurakenteisina, mutta nykyaikaisia eristemateriaaleja käyttäen. Samassa yhteydessä kattoon lisättiin lappeen suuntaisia kattoikkunoita. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että rakennuksesta on pidetty hyvää huolta, ja korjaukset ja päivitykset on tehty vastaamaan aina aikansa tarpeita ja käytäntöjä, mutta hienovaraisesti historiallista rakennusta kunnioittaen.

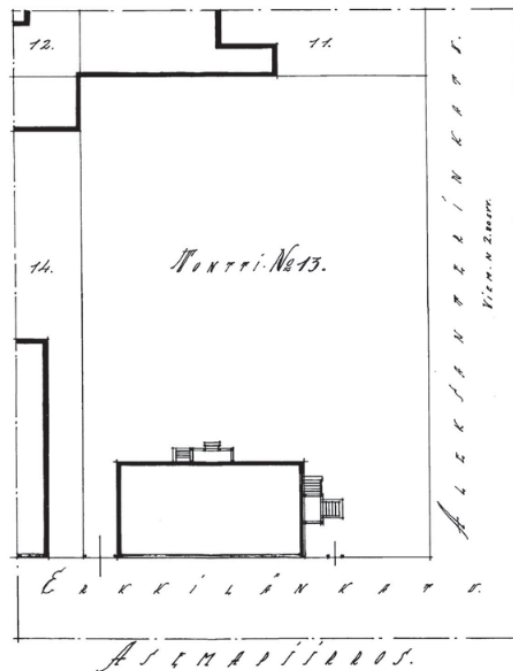
Rakennus on säilynyt julkisivultaan yllä mainittuja kattoikkunoita lukuun ottamatta hyvin alkuperäisessä ulkomuodossaan. Käyttötarkoitus on pysynyt yli 90 vuoden ajan samana, ja asuntojen määrä on pysynyt entisellään. Sisätiloja on ajan kuluessa päivitetty vastaamaan kunkin ajan tarpeita ja elintapoja. Rakennus on edelleen osin puulämmitteinen ja joitain alkuperäisiä tulisijoja, helloja, komeroita ja ovia on säilytetty. Pihatilat ovat kokeneet kenties eniten muutoksia, sillä autojen parkkipaikat ja ajoväylä vie kapean tontin

piha-alueesta ison osan. Alkuperäinen piha-aita on myös vaihdettu ja sitä vasten on rakennettu jätekatos. (Nyman Arkkitehdit Oy 2020a.)

4.1.2 Asunto Oy Aleksanterinkatu 11

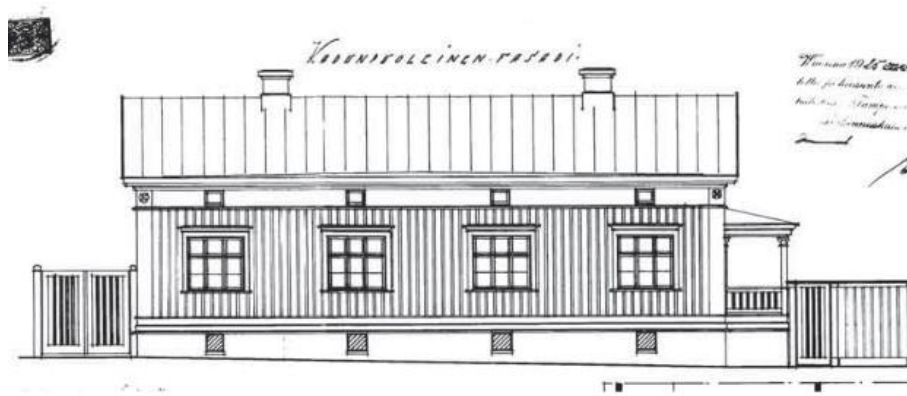
Asunto Oy Aleksanterinkatu 11 on kahden pääosin yksikerroksisen asuinpuutalon ja yhden piharakennuksen kokonaisuus, jonka on suunnitellut useassa vaiheessa vuosina 1925–1927 arkkitehdit Bertel Strömmer, A. Lindborg ja Väinö Salmela. Kokonaisuudessa on 26 asuntoa. Erkkilän Aukeen tapaan rakennus noudattelee uusklassistista tyyliä, ja on siten erinomainen aikansa tyyliä edustaja muuten modernistisessa ympäristössä. Samassa korttelissa sijaitsee kaksi modernistista asuinrakennusta 1960- ja 1970-luvuilta sekä historiallisesti merkittävä Olympiatalo vuodelta 1906 ja siihen liittyvä uudempi hotellisiipi.

Ensimmäisen rakennusvaiheen neljän asunnon harjakattoisen puutalon suunnitteli arkkitehti Bertel Strömmer vuonna 1925. Kuvassa 4 on ote Strömmerin alkuperäisestä asemakuvasta, josta näkyy rakennuksen sijoittuminen Juhannuskylänkadun varteen. Asunnot ovat rakennusaikansa tyyppisiä pieniä yhden huoneen, keittiön ja wc-tilan asuntoja, joihin jokaiseen on oma sisäänkäynti joko pihan tai kadun puolelta.

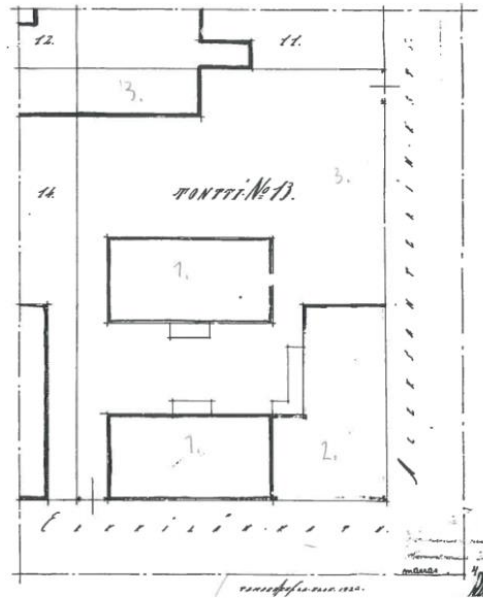
Kuva 4. Ensimmäisen rakennusvaiheen pihapiirustus (Nyman Arkkitehdit Oy 2020b).

Sisääntuloja suojaa talon länsipäädyssä ja pihan puolella aumakattoiset katokset, joiden pylväissä on joonilaistyylliset kapiteelit, jotka näkyvät myös kuvan 5 Juhannuskylänkadun puoleisessa julkisivukuvassa.

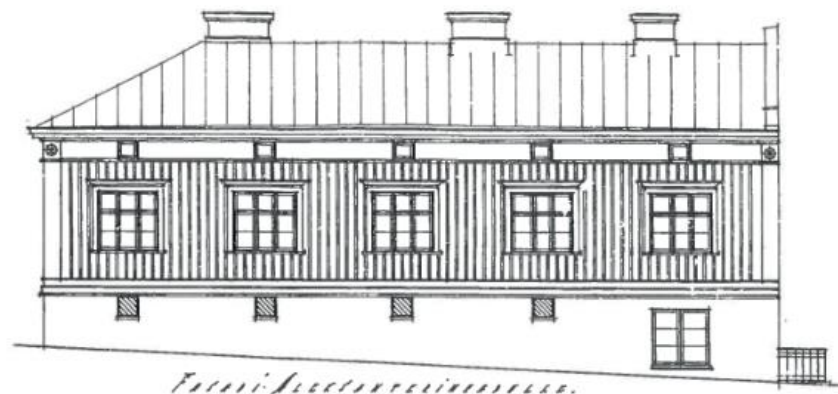
Kuva 5. Ensimmäisen rakennusvaiheen Juhannuskylänkadun puoleinen julkisivu (Nyman Arkkitehdit Oy 2020b).

Rakennuksen toinen vaihe käynnistyi vuonna 1926 A. Lindborgin suunnittelemalla laajennusosalla ja sisäpihan lisärakennuksella. Kuvan 6 mukaisissa suunnitelmissa Strömmerin suunnitteleman ensimmäisen rakennuksen kylkeen rakentui lisäosa, joka jatkui tontin nurkkaan asti ja kääntyi Aleksanterinkadun suuntaiseksi. Lisäksi sisäpihan puolelle rakennettiin ensimmäisen rakennuksen kanssa samankokoinen ja -suuntainen rakennus. Alkuperäisiä pohjakuvia ei tästä lisärakennuksesta ole säilynyt, mutta muotokuvista on päätelty ainakin ensimmäisen kerroksen ja ullakon olleen peilikuva Strömmerin rakennuksen kanssa.

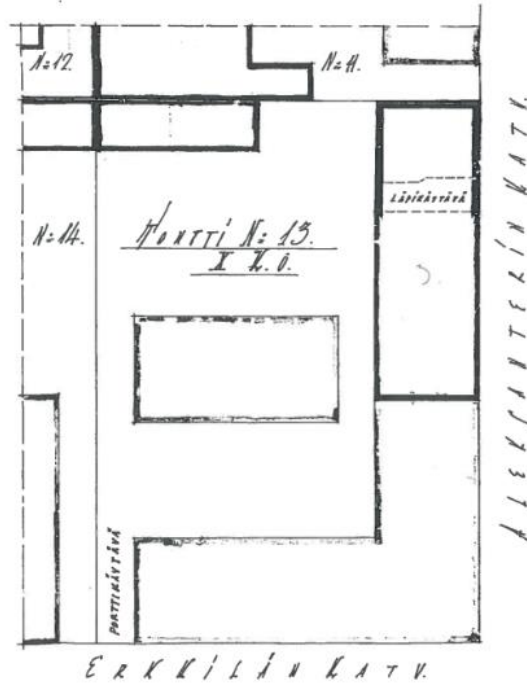
Kuva 6. Toisen rakennusvaiheen pihapiirustus (Nyman Arkkitehdit Oy 2020b).

Strömmerin suunnitteleman osan länsiosan sisäänkäyntiportaat- ja katos purettiin laajennusosan tieltä. Tilalle rakennettiin rakennusten liitoskohtaan porrashuone, josta on käynti vanhan osan päätyasuntoon ja kahteen uuteen asuntoon. Aleksanterinkadun puoleisen laajennusosan eteläpäättyyn pystytettiin tontin korkeuseron vuoksi rakentamaan myymälätila, jonne sisäänkäynti tapahtui talon päädystä, joka näkyy kuvan 7 julkisivuvuokassa. Molemmat Lindborgin suunnittelemat lisärakennukset noudattelevat tyyliltään, materiaaleiltaan, jaottelultaan ja toiminnallisuuksiltaan Strömmerin suunnittelemaa rakennusta.

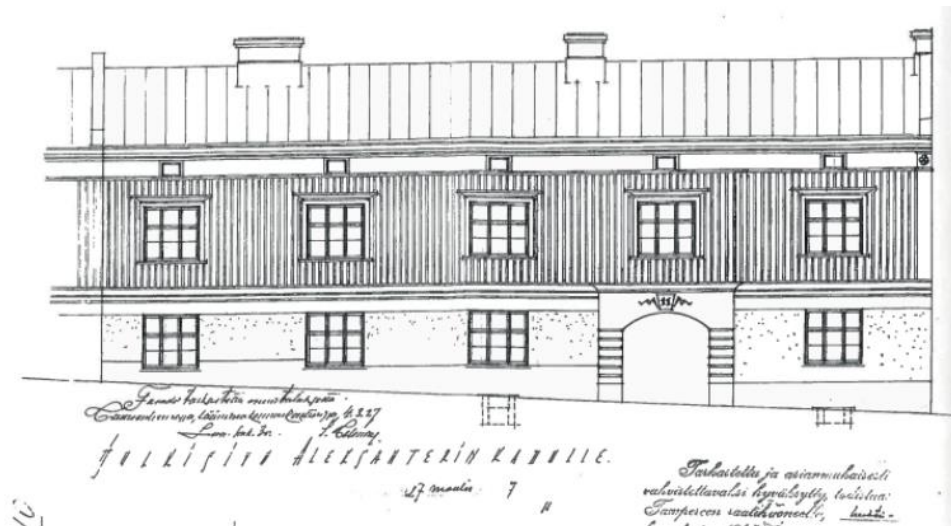
Kuva 7. Toisen rakennusvaiheen Aleksanterinkadun puoleisen lisäosan julkisivu (Nyman Arkkitehdit Oy 2020b).

Kolmannen ja viimeisen rakennusosan suunnittelusta vastasi Väinö Salmela vuonna 1927. Salmelan suunnitelmassa kuvan 8 mukaisesti rakennettiin Aleksanterinkadun puolelle 9 asunnon jatko-osa suoraan edellisen osan palomuurista aivan tontin etelärajaan asti. Rakennusmassaan puhkaistiin läpikulku kadun puolelta sisäpihalle ensimmäisestä kerroksesta. Laajennuksen lisäksi Salmela suunnitteli tontin kaakkoiskulmaan pienen pulpettikattoisen talousrakennuksen. Rakennusta on käytetty pesutupana, veden lämmittämiseen ja varastona.

Kuva 8. Kolmannen rakennusvaiheen pihapiirustus (Nyman Arkkitehdit Oy 2020b).

Asuinrakennuksen laajennuksen asunnot ovat tontin korkeuserojen vuoksi kahdessa eri tasossa. Eteläpäädyssä neljä asuntoa on samassa tasossa edellisten rakennusvaiheiden kellarin kanssa. Kaikkiin asuntoihin käynti on sisäpihan puolelta. Kuvassa 9 nähdään, että lisäosa on muodoltaan, materiaaleiltaan ja rytmitykseltään edellisten rakennusvaiheiden kaltainen.

Kuva 9. Kolmannen rakennusvaiheen lisärakennuksen julkisivu Aleksanterinkadulle (Nyman Arkkitehdit Oy 2020b).

Rakennukset toteutettiin pääosin alkuperäisten piirustusten mukaan. Pieniä rakennusvaiheen muutoksia tapahtui, kuten kellari-ikkunoiden sijoituskorkeudessa ja määrässä. Talousrakennuksen rakennusvuosi ei ole tiedossa, eikä se nykyisellään ole muodoltaan alkuperäisiä kuvia vastaava. Sisäpiha toteutettiin muuten suunnitelmien mukaan. Pihalla on puita ja pensaita ja kokonaisuus on tiivis. Asuntoihin johtavat puiset portaikot ja pienet terassit henkivät aikana tunnelmaa, jolloin pihapiirissä on asunut useita asuinkuntia. Pihapiiriä on kuvailtu idylliseksi ”Pikku Pietarin pihaksi” (Haapasaari 2019). Kuvassa 10 on pihapiiri kuvattuna kesällä puiden ja pensaiden vihertäessä.

Kuva 10. Asunto Oy Aleksanterinkatu 11:n sisäpiha (Haapasaari 2019).

Rakennuksissa on tehty useita sisätilojen muutoksia ja yleisiä huoltoremontteja. Useammasta asunnosta asuintiloja on laajennettu ullakolle, jolloin kattoon on myös tehty kattoikkunoita. Osaa asunnoista on laajennettu myös kellariin. Ensimmäiset laajennustyöt on tehty 1930-luvulla, mutta suurin osa asuntomuutoksista sijoittuu 1980- ja 1990-luvuille sekä 2000-luvun alkuun. Alkuperäiset ikkunat on vaihdettu arviolta 1980-luvulla ajalleen tyypillisiin puuverhoiltuihin ikkunoihin. Ulko-ovista suurin osa on alkuperäisiä puuvia, joita on ajan saatossa lisäeristetty. Kuten Erkkilän Aukeen rakennuksessa, myös Aleksanterinkatu 11:n asunnoissa on säilytetty vanhoja alkuperäisiä tulisijoja, helloja, kome-roita ja väliovia.

Vuosina 2011–2012 rakennuksiin tehtiin LVI-saneeraus ja sähköremontti. Nyman Arkkitehdit Oy:n tekemästä väritutkimuksesta käy ilmi, että julkisivulaudoituksen ja ikkunakarmien värit ovat muuttuneet alkuperäisestä (Nyman Arkkitehdit Oy 2020b, 61–63). Julkisivulaudoituksen nykyistä keltaista sävyä on edeltänyt vihreän sävy, joka on taittanut hieman ruskeaan. Ikkunakarmit ovat nykyään valkeat, mutta alemmista kerroksista on löydetty vaaleanvihreää sekä ruskean ja harmaan sävyjä.

Vuonna 2019 talonyhtiö päätti perusteellisesta vesikaton, kivijalan ja julkisivujen saneerauksesta. Perustuksissa oli havaittavissa rappauksen irtoamista ja perusmuuri oli osittain taittunut sisäänpäin. Rakennusten kellaritilojen kunto on todettu rakennushistoriallisessa selvityksessä välttäväksi. Osassa kellaritilan onkalotilassa ongelmana on ollut hulevesien päätyminen tilaan. Kattorakenteisiin on useiden ullakkolaajennusten jälkeen jäänyt puutteita tiivistyksessä ja tuuletuksessa, minkä vuoksi mikrobi- ja bakteerivaurioita on päässyt muodostumaan vesikatteen aluslaudoitukseen. Vesikattoa korjataan korottamalla tuuletustilaa ja lisäämällä eristystä. Samalla peltikate ja kattoikkunat uusitaan. Julkisivujen betoni ja puuosia korjataan niiltä osin kuin vaurioita on päässyt syntymään, ja maalipinnat uusitaan. Kellaritilojen tuuletusta parannetaan, kosteaa maa-ainesta korvataan sepelillä ja salaojia uusitaan tarvittavilta osin. Lisäksi rakennuksissa tehdään useita pienempiä korjauksia, kuten asuntojen ilmanvaihdon parannusta, portaikkojen huoltoa ja pihan pinnanmuotoilua hulevesien ohjaamiseksi. Saneeraukset on osin jo toteutettu, ja kokonaisuuden on määrä olla valmis kesäkauden 2021 aikana. Korjaustyöt tehdään käyttäen säilyttäviä metodeja ja alkuperäistä historiallista rakennustapaa kunnioittavilla materiaaleilla. Kaikki kunnostuskelpoinen materiaali säilytetään ja tarpeetonta purkamista vältetään. (Nyman Arkkitehdit Oy 2020b.)

4.2 Tonttien kaavatilanne

Tonttien asemakaavat, jotka päivittyvät 30.4.2021, on viimeksi tarkistettu maaliskuussa 1982. Kaavassa molemmat tontit on merkitty asuin-, liike- ja toimistorakennusten korttelialueeksi. Erkkilän Aukeen tontille määrätään, että enintään 15 % voidaan käyttää liike-tilojen rakentamiseen, ja enimmäiskerros määrä on neljä. Tontilla on rakennusoikeutta 1300 m², josta on käytetty 789 m². Rakennusoikeutta on siis jäljellä 511 m². Vastaavasti Aleksanterinkatu 11:n tontille määrätään liike-tilojen osuudeksi enimmillään 25 %. Enimmäiskerros luku on tontin osasta riippuen kolme tai kaksi. Tontilla on rakennusoikeutta yhteensä 1870 m² ja siitä on käytetty 1575 m². Rakennusoikeutta on jäljellä 295 m².

Molemmat asemakaavat mahdollistavat korjausrakentamisen uudisrakentamiseen verrattavalla tavalla, eli rakennusoikeuden ulkopuolelle kuuluvien tilojen muuttamisen käyttötarkoitukseltaan rakennusoikeuteen laskettaviksi, tai lisäkerroksien rakentamisen. (Nyman Arkkitehdit Oy 2020a ja 2020b). Huomioiden, kuinka hyvin Erkkilän Aukeen talosta on pidetty huolta kaikkine muutoksineen ja kunnostuksineen, sekä Aleksanterinkadun rakennusten erittäin laajan ja hintavan saneerauksen, olisi jokseenkin näiden käytettyjen resurssien haaskaamista suunnitella tonteille uudisrakentamiseen verrattavaa lisärakentamista. Tontin ovat pinta-alaltaan pienet ja nykyinen rakennuskanta täyttää ne jättäen juuri riittävät piha-alueet. Realistinen näkymä täydennysrakentamisesta tontille olisi siten rakennusten korottaminen. Molempiin taloihin on tehty asuntojen laajentamista vanhoille ullakoille, mistä johtuen vanhan rakennuksen korottaminen tarkoittaisi isoja rakenteellisia muutoksia ja vähintäänkin nykyisten ullakkoasuntojen luonteen muutoksen. Rakennuksia on vuosien saatossa huollettu niiden historiaa ja aikansa rakennustapaa kunnioittaen, ja ne ovat säilyneet yli 90 vuoden tyyppiesimerkkeinä tehokkuudeltaan matalasta puurakentamisesta.

4.3 Asemakaavan muutoshakemus: katalyytti alueen kaavoitukselle

Asunto Oy Erkkilän Aukee ja Asunto Oy Aleksanterinkatu 11 jättivät yhdessä kaupungille marraskuussa 2019 asemakaavan muutoshakemuksen tarkoituksenaan alentaa tontin rakennusoikeutta vastaamaan nykyistä rakennuskantaa, sekä suojella rakennukset. Hakemuksen taustalla on tonttivuokrien uusimisen myötä tonttivuokrien merkittävä nousu, jonka talonyhtiöt kokivat kohtuuttomaksi ja rakennusten säilymistä uhkaavaksi. Tonttivuokria on viimeksi uusittu vuonna 1970, jolloin tontin vuokran määrittävä rakennusoikeus on ollut tehokkuudeltaan 1,35. Taloyhtiöillä ei ollut tahtotilaa ryhtyä purkamaan ja

uudisrakentamaan tonteille vastatakseen sallittua tehokkuutta, minkä vuoksi vuokrien nousu on tällöin ensimmäisen kerran koettu kohtuuttomaksi. Kaupunginvaltuusto suostui alentamaan vuokria talonyhtiöiden aloitteesta vuonna 1978. Viimeisimmän asemakaavapäivityksen vuonna 1982 hyväksyessään kaupunginvaltuusto linjasi, että tonttien vuokrat määräytyvät poikkeuksellisesti rakennetun kerrosneliömetrimäärän mukaan. Tämän päätöksen myötä vuonna 1986 kaupunginvaltuusto kohtuullisti molempien tonttien vuokria myös takautuvasti siten, että 1.10.1982 alkaen Asunto Oy Erkkilän-Aukeen vuokrasta perittiin 48 % ja Asunto Oy Aleksanterinkatu 11 vuokrasta 52 %. (Uvila 2019.)

Viimeisin tonttivuokrasopimus päättyi 30.4.2021. Taloyhtiöt ovat ennakoineet vuokrasopimuksen uusimista ja asioineet kaupungin kanssa vuodesta 2014 lähtien perustellen vuokran kohtuullistamista aiempien myönnytysten tapaan. Tampereen kaupungin tonttipäällikkö on neuvonut taloyhtiöitä hakemaan rakennusoikeuden pienentämistä kaavamuutoshakemuksella. Yhtiöt saivat myös kaavoitusarkkitehdiltä ohjeistusta perustella muutosta rakennussuojelun näkökulmasta, minkä myötä rakennushistorialliset selvitykset tilattiin hakemuksen liitteiksi.

Kaavoitustoimi päätti kuitenkin olla ryhtymättä kaavamuutokseen. Päätöstä perusteltiin toteamalla rakennusoikeuden leikkaamisen kahdella tontilla olevan yhdenvertaisuuden kannalta haasteellista. Tampereella on useita tontteja, joissa on käyttämätöntä rakennusoikeutta, ja joille tonttivuokranmääräytymisperusteet ovat samat. Tilanteessa nähdään uhkakuva, jossa useampi tontin vuokralainen vaatii rakennusoikeuden alentamista, mikäli tällainen ennakkotapaus menisi läpi. Kaavoituksen ilmoituksessa todetaan myös kaupungin tavoitteet tiivistää ja täydennysrakentaa keskustaa, sekä esitetään kyseisten tonttien soveltuvan pienimuotoiseen täydennysrakentamiseen. Taloyhtiöt ovat tästä eri mieltä, ja pyytävät Pirkanmaan maakuntamuseolta lausuntoa kaavamuutoshakemuksesta. Maaliskuussa 2020 valmistuneessa lausunnossa Pirkanmaan maakuntamuseo (2020) esittää tukensa taloyhtiöiden tavoitteille vaalia arvokkaita rakennuksia ja Juhanskylän kaupunkikuvaa sekä kannattaa mahdollisuutta laskea rakennusoikeutta. Lausunnossa mainitaan myös pienimuotoisen lisärakentamisen olevan mahdollista, mutta korostetaan kulttuurihistoriallisten arvojen ja olemassa olevan rakennuskannan ensisijaisista huomioimista.

Taloyhtiöt jatkoivat asian ajamista pyytämällä hakemuksen käsittelyä Tampereen kaupungin yhdyskuntalautakunnassa. Yhdyskuntalautakunta päätti kokouksessaan 11.8.2020 palauttaa asian uudelleen valmisteluun saatesanoin: "Huomioidaan, että alueen maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö vaarantuu, jos lisärakentamiseen ryhdytään. Kaavamuutoksen tavoitteen tulisi olla suojeleva ja leikata suunniteltua rakennusoikeutta. Lisäksi on otettava huomioon, että valtuusto on yksimielisesti päättänyt, että

tonttivuokria kohtuullistetaan siihen asti, kun tosiasiallinen purkaminen ja uudelleen rakentaminen käynnistyy" (Tampereen kaupunki 2020a). Kaupunginhallitus käsitteli asiaa uudelleen 14.9.2020 ja päätti hylätä hakemuksen. Taloyhtiöt eivät saaneet toivomaansa lopputulosta, mutta prosessin myötä Juhannuskylän alue otettiin tarkasteluun Tampereen kaavoitusohjelmaan 2022. Tulevassa asemakaavatyössä tutkitaan alueen täydennysrakentamismahdollisuuksia ja rakennetun kulttuuriympäristön suojelua (Tampereen kaupunki 2021).

4.4 Osapuolien välinen vuorovaikutus

Taloyhtiöt kommunikoiivat kaupungin viranomaisten kanssa useassa vaiheessa asemakaavan muutoshakemusprosessin varrella pyytäen neuvoa tavoitteensa eteenpäinviemiseksi. He saivat neuvoja kaupungin tonttipäälliköltä sekä kaava-arkkitehdeilta. Olen arvioinut osapuolien välistä vuorovaikutusta taloyhtiöiden asemakaavahakemuksen liitteeksi laatimassa kirjeessä (Ulvila 2019) julkaistujen sähköpostiviestien pohjalta.

Taloyhtiöiden tiedustellessa vuonna 2014 mahdollisuuksiaan kohtuullistaa tonttivuokriaan, heitä ohjeistettiin hakemaan rakennusoikeuden pienentämistä. Puheenjohtajille lähettämässään viestissä tonttipäällikkö toteaa rakennusoikeuden alentamisen olevan harvinaista, mutta toistuvaa vuokran alentamista parempi vaihtoehto. Viestissä todetaan myös rakennusoikeuden alentamisen olevan kyseisten tonttien kohdalla perusteltua, sillä rakennusoikeutta on lisätty tontille olemassa olevien rakennusten valmistumisen jälkeen. Viestistä käy ilmi, että tilanteesta on ollut vaikeuksia päästä ratkaisuun asiaan kaavoitusviranomaisten kanssa. Viesti sisältääkin tonttipäällikön henkilökohtaisen näkemyksen asian puoltamiseksi, mutta hän korostaa myös, että asian ratkaisemiseen hän ei pysty vaikuttamaan. Kaavamuutoshakemuksen valmisteluvaiheessa taloyhtiöt saavat kaavoitusarkkitehdilta ohjeeksi painottaa hakemuksessa rakennussuojelua ja perustella hakemusta rakennushistoriallisilla inventoinneilla. Hakijoiden kirjeen tilannekuvailujen sävy on tässä kohtaa prosessia toiveikas, ja kaavoituksen viestintää on tulkittu kannustavaksi. Seuraava yhteydenotto kaavoituksesta on kuitenkin ilmoitus, ettei asiaa oteta hakemuksen sisältöisenä käsittelyyn. Asemakaava-arkkitehti kertoo sähköpostiviestissään päätöksen tekoon liittyvään keskusteluun osallistuneen asemakaavoituksen lisäksi kiinteistö- ja museotoimen. Viestissä nostetaan esiin kaupungin strategia keskustan tiivistämisestä, täydennysrakentamisen mahdollisuus tonteilla sekä yhdenvertainen kohdeltu muiden vastaavien tonttien kanssa. Viestissä kannustetaan vahvasti tutkimaan täydennysrakentamista ja viestiin on liitetty kaksi täydennysrakennusesimerkkiä Tampe-

reelta. Taloyhtiöt ilmaisevat kirjeessään pettymyksensä kaavoituksen vastaukseen käyttämällä tunnelatautuneita ilmauksia kuten ”pettymykseksi”, ”kohtuuton tilanne” ja ”purkamiseen - - kannustava tehokkuus”. (Ulvila 2019.)

Taloyhtiöiden ja kaavoituksen tavoitteiden ja intressien eroja havaittiin myös Puu-Käpylän ja Annikin korttelin tapauksissa. Näissä tapauksissa asukkaat saivat tukea asiantuntijoilta esimerkiksi museovirastojen lausuntojen muodossa, sekä medianäkyvyyttä omien näkemystensä julkituomiseksi. Viranomaislausuntoja ja medianäkyvyyttä on hyödynnetty myös Juhannuskylän tapauksessa, mutta niiden vaikutuksia talojen suojelun lopputuloksen kannalta ei voida vielä arvioida tapauksen ajankohtaisuuden vuoksi.

4.5 Media osana keskustelua

Tampereen paikallismedia Aamulehti on uutisoinut tapauksen etenemisestä tasaisin väliajoin. Suoraan Juhannuskylän kahden puutalon tapaukseen liittyviä uutisia on aikavälillä 15.8.2020-5.3.2021 neljä, ja yleisesti Tampereen tonttivuokrakorotuksiin liittyen useampia vuodesta 2018 alkaen. Juhannuskylän tapausta käsittelevät kirjoitukset nostavat esiin sekä asukkaiden, että kaupungin kaavoittajien ja päättäjien näkemyksiä. Yksi uutinen (Kannisto 2020) antaa muita enemmän tilaa taloyhtiön edustajien äänelle, jossa haastateltavien sitaattien myötä välittyy myös turhautuneisuuden tunteita tilannetta kohtaan.

Uutisista osa on maksullisia, eli vain Aamulehden tilaajat ovat voineet lukea uutisen kokonaisuudessaan. Medianäkyvyys on ollut siten rajallista ja tavoittanut paikallismediaa säännöllisesti lukevat tilaajat. Tapauksen tilanteen päivitys tasaisesti lehdessä kertoo kuitenkin lehden toimituksen pitävän tapausta merkittävänä. Tapauksen luonne potentiaalisena ennakkotapauksena tonttivuokran alentamisesta pienentämällä tontin rakennusoikeutta on ollut oletettavasti kiinnostusta lisäävä tekijä, sillä Aamulehdessä on uutisoitu Juhannuskylän tapausta aikaisemmin Tampereen tonttivuokrien uusimisista yleisellä tasolla. Tonttivuokrien huomattava nousu ilmiönä on herättänyt kritiikkiä asunnonomistajissa ja asukkaissa, joiden asumiskustannukset kasvavat vuokrasopimuksen uusiutumisen yhteydessä (Vuorimäki 2020). Aamulehti julkaisi tonttivuokrien kritisoiwaan mielipidekirjokseen vastineen (Stenhäll 2020), jossa Tampereen apulaispormestari perusteli tonttivuokrien korotuksia päättäjän näkökulmasta. Yleisesti voidaan todeta, että Aamulehti on tarjonnut tilaa eri näkökulmien esiintuomiseen, eikä ole ottanut voimakkaasti agendakseen yhden osapuolen näkemyksen puoltamista.

5. ASUKASVAIKUTTAMINEN JUHANNUSKY- LÄSSÄ

Olen tunnistanut ja nimennyt tarkastelemani Puu-Käpylän, Annikin korttelin ja Porin Kuudennen osan suojelutapauksen pohjalta sellaisia asukkaiden keinoja vaikuttaa rakennustensa suojeluun, joita on käytetty tai mielestäni voitaisiin käyttää Juhannuskylän tapauksessa tulevaisuudessa. Taloyhtiöiden tähän mennessä käyttämät vaikuttamisen keinot ovat olleet *historialliseen merkittävyyden argumentointi, yhteistyö asiantuntijoiden kanssa, viranomaisten kielenkäyttö, sosiaalisiiin aspekteihin vetoaminen ja julkisen keskustelun herättäminen*.

Juhannuskylän puutalojen historiaa ja kulttuuriympäristöllistä merkitystä ovat perustelleet taloyhtiön edustajien lisäksi rakennushistoriallisen selvityksen laatijat ja museotoimi. Yhteistyö asiantuntijoiden kanssa on ollut tiedon keräämisen lisäksi taloyhtiöistä lähtöisin olevia neuvontapyyntöjä. Taloyhtiöt sovittivat tietonsa esittämisen tapoja ja perustelivat tavoitteitaan teknirationaalisesti viranomaisten kanssa asioidessaan. Perusteluissa he vetosivat päättäjiin sosiaalisin näkökulmin nostamalla esiin tonttivuokran nousun aiheuttavan usean asukkaan joutuvan luopumaan kodistaan liian kalliiden asuinkustannusten vuoksi. Asemakaavan muutoshakemus tapauksena herätti julkista keskustelua, mitä kautta asukkaiden ääni sai kuuluvuutta paikallismediassa.

Asukasvaikuttamisen keinoja, joita Juhannuskylän tapauksessa ei tutkimushetkellä vielä ollut havaittavissa ovat *tarinallisuus, performatiivisuus, järjestäytyminen ja korjauskustannusten argumentointi*. Karhunen (2014) puhuu Porin Kuudennen osan asukkaiden tarinoiden aineettoman kulttuuriperinnön tärkeyden puolesta rakennetun kulttuuriympäristön arvon muodostumiseen, ja Puu-Käpylän tapaus osoitti asukkaiden tarinoiden yhdessä asiantuntijatyön kanssa edistävän suojelua. Paikallishistorioitsija Pekka Kuusela on kerännyt Juhannuskylän paikallisidentiteettiä, historiaa ja asukkaiden näkemyksiä Juhannuskylästä kertovaan kirjaansa, josta myös Aamulehti uutisoi 29.4.2021 (Vasara 2021). Kevään 2021 aikana julkaistava kirja voisi mahdollisesti olla yksi tarinallisuuden kautta alueen merkitystä argumentoiva tekijä Juhannuskylän tapauksessa.

Annikin korttelin tapauksessa asukkaiden järjestäytyminen asukasyhdistykseksi ja virikkeellisen toiminnan kautta alueen tunnelman ja merkityksellisyyden saattaminen julkisuuteen osoittautui tehokkaaksi vaikuttamiskeinoksi. Juhannuskylässä on potentiaalia vastaavanlaiseen korttelitoimintaan asukkaiden niin halutessa. Aleksanterinkatu 11:n

mittava saneeraus ja Erkkilän Aukeen hyvä kunnossapito antavat hyvän pohjan perustella suojelua myös kustannusten kautta. Puu-Käpylän tapauksessa kustannustietoutta hyödynnettiin osoittamaan korjaamisen edullisuus verrattuna uudisrakentamiseen. Juhannuskylän tapauksessa mittavia korjauksia on jo tehty, joten kustannusperusteet on mahdollista esittää jo tehtyjen investointien kautta. Hyvin huollettujen rakennusten purkamiseen on vaikeampi löytää perusteita.

6. YHTEENVETO

Asukkaiden keinot vaikuttaa rakennustensa suojeluun riippuvat tapauksen luonteesta ja siitä, kohtaavatko eri osapuolten intressit keskenään. Tutkimuksessa havaitsin yhdeksi tärkeimmäksi keinoiksi yhteistyön asukkaiden ja asiantuntijoiden välillä. Kokemuspohjaisen tiedon, tarinoiden ja asiantuntijatiedon sulautuessa yhteisen päämäärän ajamiseen, on havaittu olevan suojelua puoltavaa päätöstä edistävää. Asukkaiden kokemuspohjaisen tiedon, asiantuntijoiden teoreettisen, arkkitehtonisen ja historiallisen tiedon sekä päättäjien teknistaloudellisen tiedon välille on tärkeää löytää toimivia kommunikointitapoja. Kaavoitusprosesseja on kehitettävä asukkaita kuuntelevampaan suuntaan ja on etsittävä aidosti osallistavia käytäntöjä. Julkisuuden ja median rooli vaikuttamisessa on merkittävä. Julkisuuden kautta vaikutetaan suuren yleisön mielikuviin suojeltavasta kohteesta ja suojelun perusteista. Median rooli voi olla neutraali ja sen kautta erilaiset näkökulmat tulevat esille. Toisaalta medialla on valtaa, ja se voi asettua ajamaan jonkun osapuolen näkemyksiä toisia voimakkaammin.

Juhannuskylän tapaus osoittaa asukasvaikuttamisen tärkeyden huolimatta siitä, että asukkaiden hakemus ei alkuperäisessä muodossaan saanut kannatusta päättäjiltä. Toiminta sai aikaan alueen laajemman tarkastelun, mikä voi olla useamman asukkaan ja talon säilymisen kannalta suuri etu tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Haapasaari, M. 2019. Juhannuskylän rakennetun kulttuuriympäristön inventointi. Pirkanmaan maakuntamuseo. Saatavissa <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://www.profiom.com/archive/ArchivedObject-DCADE808-13DB-4137-3E67-F46BA57E7558>. Viitattu 25.3.2021.
- Kannisto, I. Aamulehti 15.8.2020. Tamperelaisen pienkerrostalon tonttivuokra uhkaa kymmenkertaistua ja nostaa vastiketta jopa 400 euroa kuussa – Asukkaat haluavat nyt leikata rakennusoikeuttaan. Verkkosivu. Saatavissa <https://www.aamulehti.fi/tampere/art-2000007566846.html>. Viitattu 24.3.2021.
- Karhunen, E. 2014. Porin Kuudennen osan tarinoista rakennettu kulttuuriperintö. Turun yliopisto, humanistinen tiedekunta.
- Kivilaakso, A. 2017. Suojelevat sanat. Puu-Käpylän kaavoituskiista esimerkkinä vaikuttavasta kulttuuriympäristön asiantuntijaviestinnästä. Turun yliopisto, humanistinen tiedekunta.
- Lehtonen, P. 2013. Julkisesti uskottavat – Kansalaisten kokemuksellinen tieto ja performatiiviset osallistumiskäytännöt. Tampere University Press.
- Meikle, G. 2009. Interpreting News. Hampshire & New York: Palgrave & Macmillan.
- Museovirasto, 2009. Museoviraston esitys valtakunnallisesti merkittäviksi rakennetuiksi kulttuuriympäristöiksi. Verkkosisältö. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/uploads/Kulttuuriymparisto/museoviraston-esitys-rky.pdf>. Viitattu 26.4.2021.
- Nyman Arkkitehdit Oy 2020a. Asunto-osakeyhtiö Erkkilan-Aukee. Rakennushistoriallinen selvitys. Saatavissa: [https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1182020/Asemakaavan_keskeyttaminen_ja_lopettaminen\(151647\)](https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1182020/Asemakaavan_keskeyttaminen_ja_lopettaminen(151647)). Viitattu 20.4.2021.
- Nyman Arkkitehdit Oy 2020b. Asunto-osakeyhtiö Aleksanterinkatu 11. Rakennushistoriallinen selvitys. Saatavissa: [https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1182020/Asemakaavan_keskeyttaminen_ja_lopettaminen\(151647\)](https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1182020/Asemakaavan_keskeyttaminen_ja_lopettaminen(151647)). Viitattu 20.4.2021.
- Pirkanmaan liitto 2016. Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016. Pirkanmaan liitto. Verkkosivu. Saatavissa <https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/kulttuuriymparistot>. Viitattu 25.3.2021.

Pirkanmaan maakuntavaltuusto 2017. Pirkanmaan maakuntakaava 2040. Pirkanmaan liitto. Verkkosivu. Saatavissa <https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/>. Viitattu 25.3.2021.

Roth, J. Aamulehti 5.3.2021. Tampere haluaa rakentaa lisää keskustan arvoalueelle jugend-talojen ja puukorttelien viereen – työn alla harvinaisen vaativa kaavamuunnos. Verkkosivu. Saatavissa <https://www.aamulehti.fi/tampere/art-2000007832631.html>. Viitattu 24.3.2021.

Sainio, S. Aamulehti 15.9.2020. Tampereen Juhannuskylän taloyhtiöt saivat vaatimuksensa osittain läpi – Kaupunginhallitus päätti käynnistää koko alueen kaavoituksen. Verkkosivu. Saatavissa <https://www.aamulehti.fi/tampere/art-2000007566845.html>. Viitattu 24.3.2021.

Stenhäll, J. Aamulehti 30.1.2020. Apulaispormestari tonttivuokrista: korotuksen tasosta on sovittu valtuustossa. Verkkosivu. Saatavissa <https://www.aamulehti.fi/lukijalta/art-2000007500645.html>. Viitattu 24.3.2021.

Tampereen kaupunki 2018. Asunto- ja maapolitiikan linjaukset 2018–2021. Verkkosisältö. Saatavissa: https://www.tampere.fi/tiedostot/a/scUle9NWI/Asunto_ja_maapolitiikan_linjaukset_2018_2021.pdf. Viitattu 30.4.2021.

Tampereen kaupunki 2019. Asuntotonttien vuokrasopimusten uusiminen. Verkkosivu. Saatavissa <https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/rakentaminen/tontit/asuntotonttien-vuokrasopimusten-uusiminen.html>. Viitattu 24.3.2021.

Tampereen kaupunki 2020a. Yhdyskuntalautakunta. Pöytäkirja 11.8.2020. § 189 Asemakaavan keskeyttäminen ja lopettaminen: Juhannuskylä (X) tontit 148-5 ja 150-13. Saatavissa https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1182020. Viitattu 24.3.2021.

Tampereen kaupunki 2020b. Kaupungin karttapalvelu. Verkkosivu. Saatavissa <https://kartat.tampere.fi/oskari/>. Viitattu 24.3.2021.

Tampereen kaupunki 2021. Kaavoituskatsaus 2021. Tampereen kaupungin verkkosivut. Saatavissa: <https://www.tampere.fi/tiedostot/k/le0JT6MW9/Kaavoituskatsaus2021.pdf>. Viitattu 1.5.2021.

Uvila, M. 2019. Kaavamuutoshakemuksen lisäperusteluja yhdyskuntalautakunnalle. Tampereen ammatti-isännöitsijät. Verkkosisältö. Saatavissa: [https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1182020/Asemakaavan_keskeyttaminen_ja_lopettaminen\(151647\)](https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1182020/Asemakaavan_keskeyttaminen_ja_lopettaminen(151647)). Viitattu 25.4.2021.

Vasara, P. Aamulehti 29.4.2021. ”Tampereen kauneimman rakennuksen” ympärille nousi 1850-luvulla kylä, jossa kadut kulkevat miten sattuu – Pekka Kuusela kirjoitti Jusinkylästä liki kilon painavan kirjan. Verkkosivu. Saatavissa: <https://www.aamulehti.fi/moro/art-2000007914645.html>. Viitattu 2.5.2021.

Vuorimäki, T. Aamulehti 11.2.2020. Yli 240 omakotitalon ja 31 kerros- tai rivitaloyhtiön tontin vuokrasopimus uusitaan Tampereella tänä vuonna – vuokrat moninkertaistuvat. Verkkosivu. Saatavissa <https://www.aamulehti.fi/tampere/art-2000007501284.html>. Viitattu 24.3.2021.

KUVALÄHTEET

Kuva 1: Pirkanmaan liitto 2016. Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt, s. 165. Saatavissa https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/raku_27052016.pdf. Noudettu 25.3.2021.

Kuva 2: Repo, T. 2020. Aamulehden arkisto. Saatavissa <https://sndp.mediadelivery.fi/img/658/64b772e3-c240-5421-b934-22dc8951b6b4.jpg.webp>. Noudettu 25.3.2021.

Kuva 3: Nyman Arkkitehdit Oy 2020a. Asunto-osakeyhtiö Erkkilan-Aukee. Rakennushistoriallinen selvitys. Saatavissa: [https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1182020/Asemakaavan_keskeyttaminen_ja_lopettaminen\(151647\)](https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1182020/Asemakaavan_keskeyttaminen_ja_lopettaminen(151647)). Noudettu 26.4.2021.

Kuvat 4–9: Nyman Arkkitehdit Oy 2020b. Asunto-osakeyhtiö Aleksanterinkatu 11. Rakennushistoriallinen selvitys. Saatavissa: [https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1182020/Asemakaavan_keskeyttaminen_ja_lopettaminen\(151647\)](https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1182020/Asemakaavan_keskeyttaminen_ja_lopettaminen(151647)). Noudettu 27.4.2021.

Kuva 10: Haapasaari, M. 2019. Juhannuskylän rakennetun kulttuuriympäristön inventointi. Pirkanmaan maakuntamuseo. Verkkosivu. Saatavissa: <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://www.profum.com/archive/ArchivedObject-8C0BC55C-33C5-372D-5561-CE87D2EB131D>. Noudettu 1.5.2021.